

ÜTI 10 sünnipäeva konverents

**VÄIKERIIGI VÄLJAKUTSED
SEGASTEL AEGADEL**

KAS TEEL JÄTKUSUUTLIKKUSE POOLE?

*ÜTI sotsioloogia suund ja
Rahvusvaheliste sotsiaaluuringute keskus*

13.-14. novembril 2025 Tallinna Ülikoolis

TALLINNA ÜLIKOO
Ühiskonnateaduste
instituut

10

KAIRIT KALL

TLÜ SOTSIOLOOGIA LEKTOR

***JÄTKUSUUTLIK ÜHISKOND JA
HILISKAPITALISM:
MIDA ON ÕPPIDA PLATVORMITÖÖ JA
RINGMAJANDUSE PROJEKTIDEST***

TALLINNA ÜLIKOO
Ühiskonnateaduste
instituut

10

JÄTKUSUUTLIKKUS

- Jätkusuutlik ühiskond – sotsiaalne ja ökoloogiline dimensioon (+ majanduslik ja institutsionaalne)
- Kestlikkus kui praktikad, mis säilitavad või edendavad (mitte ei vähenda) ökoloogilist ja sotsiaalset heaolu ja õiglust (nt Köhler et al. 2019; Longo et al. 2016)

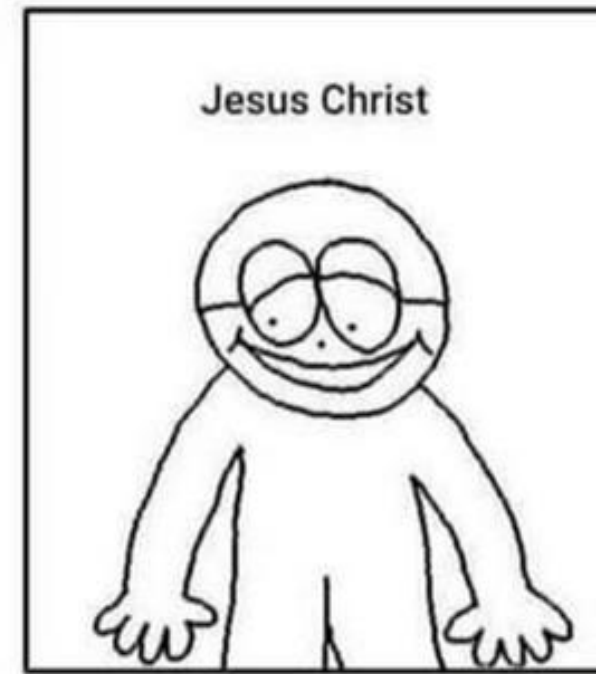
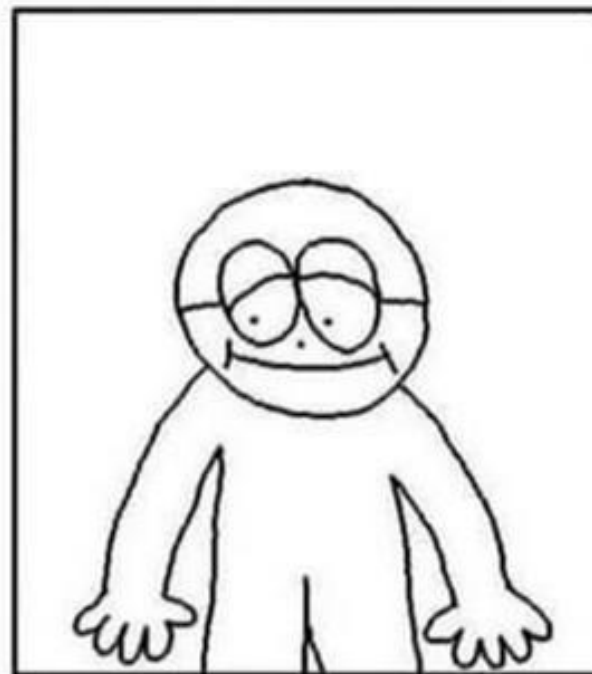
HILIS- KAPITALISM

CBRPNK

11 December at 18:12 · 🌐

#Cbrpnk #cyberpunk

HILISKAPITALIM (JA NEOLIBERALISM)

- Turukapitalism -> monopoolne/imperiaalne kapitalism -> rahvusvaheline (multinational) ehk hiliskapitalism (Mandel 2024[1972])
- Tugev üleilmne konkurents ja kapitali (ning võimu) üüratu konsentreerumine riikideüleste suur korporatsioonide kätte
 - Finantsturgude-põhine kapitali konsentreerumine
 - Tarbimiskultuurid, valdav osa meie eludest turujõudude kontrolli all
 - Tehnoloogilise innovatsiooni roll
 - Digihiidude mõju ühiskondade korraldamisele
 - Ebavõrdsuse suur tase ja mitmik kriisid
- Hiliskapitalism kui struktuur, neoliberalism kui seda võimaldav ideoloogia (-> poliitikad) (nt Carroll 2022)

DIGIPLATVORMID (SH PLATVORMITÖÖ) JA RINGMAJANDUS KUI MEIE AJA VERSTAPOSTID

- Digitehnoloogiate ja tehnoloogiakorporatsioonide järjest kasvav roll ühiskonna eri valdkondade korraldamisel
 - Nüüdisaegne majandussüsteem kui platvormikapitalism (Srnicek 2017), digitaalne kapitalism (nt Nachtwey ja Seidl 2024), jälgimiskapitalism (Zuboff 2019) või isegi pilvekapitalism/tehnofeudalism (Varoufakis 2024)
- Ringmajanduse poole liikumine kui enesestmõisteta v eesmärk jätkusuutliku majanduse saavutamiseks paljudes poliitika- ja äriringkondades, teadlaste hulgas

RASI HORISONDI PROJEKTID 2019-2025

- PLUS (2019-22) ehk Platvormitööjõud linnakeskkonnas: õiglus, heaolu ja areng
 - Platvormide ja platvormitöö mõjud taksonduses ja majutuses
 - **Uberi/Bolti juhid** (ning Airbnb majutajad): töötingimused, sotsiaalkaitse, oskused
- PRIMUS (2022-25) ehk Ümbertöödeldud plast kui eelistatud tooraine: plasti ümbertöötlemis-mudeli uuendamine
 - Suurem ümbertöödeldud plasti aktsepteerimine, kasutuselevõtt; takistavad ja soodustavad tegurid
 - **Euroopa auto- ja kodumasinatootjad ja plasti ümbertöötledajad** ning nelja riigi elanikkond

TAKSONDUSE PLATVORMISTUMINE

- Konkurentsisure (madalamad hinnad, rohkem juhte), de-reguleerimine (“Uberi-seadus”), muutused maksusüsteemis
- Taksojuhi ameti de-professionaliseerumine, võimetus end (legaalselt) ära elatada, puudulik sotsiaalkaitse, prekaarsed töötingimused
- Taksoplatvormid nagu Uber ja Bolt ei paku juhtidele mitte mingisugust lepingut
 - Kogu vastutus töötingimuste, turvalisuse, maksude jm eest juhil

PLATVORMITÖÖ JA KESTLIKKUS

- Töösuhte elemendid (mille osas juhid kaasa rääkida ei saa): platvormi standardid teenusele; algoritmi-põhine kontroll (arusaamatu!); platvormi poolt määratud hinnad (sõltuvad nõudlusest)
- Taksojuhtide perspektiiv: on neid, kelle jaoks platvormitöö on “*vaba ettevõtluse ülim väljendus*” (isegi kui nad rahul pole), aga ka neid, kes leiavad, et taksoäpid on *de facto* tööandjad
- Vastuhaku ja laiemalt agentsuse keerukus

“No need, kes hakkasid seal Bolti nagu mingi süsteemi vastu, need blokiti kõik ära ju. Noh, nii öelda nagu ametiühingut taheti teha või midagi sihukest, et... /.../ Ta jäi poolikuks ja siis see oli... A see oli kaks aastat tagasi. Et seda ei ole jah, siin Eestis küll mitte. Et äpi võim on siin. Ütleme nii, et ega juhil ei ole mingit sõnaõigust tegelt.” (U_M_Tln_9)

Allikad:

* Animento, S., Kall, K., Niebler, V., Unt, M., Roosalu, T., & Ojamäe, L. (2025). ‘What damage could a small breeze do to a fence?’ The lack of collective action on ride-hailing platforms in Berlin and Tallinn. *Economic and Industrial Democracy*, 46(2), 448-468.

* Kall, K., Roosalu, T., Unt, M., & Ojamäe, L. (2021). Platformisation of Tallinn’s taxi industry: Results from the PLUS Project. RASI toimetised nr 13. Tallinn: Tallinna Ülikool.

* Unt, M., Kall, K., Roosalu, T., & Ojamäe, L. (2024). Perceiving Platform Work as Decent Work? Views Regarding Working Conditions Among Platform Taxi Drivers in Tallinn. In *Capitalism in the Platform Age: Emerging Assemblages of Labour and Welfare in Urban Spaces* (pp. 213-233). Cham: Springer International Publishing.

RINGMAJANDUSE MUDEL

Barjäärid lineaarselt loogikalt üleminekuks: tehnoloogilised, regulatiivsed, majandulikud ja sotsiaal-kultuurilised

RINGMAJANDUSELE ÜLEMINEK ÜMBERTÖÖDELDUD PLASTI NÄITEL TÖÖSTURITE PERSPEKTIIVIST

- Ringmajandus (ja laiem jätkusuutlikkus) on positiivse seosega terminid, mida aga mõtestatakse erinevalt ja oma rolli protsessis nähakse ka erinevalt
 - lähtutakse enda huvidest, positsioonist tootmisahelas, geograafilisest asukojust ja laiemalt **võimust, võimekusest**
- Ringmajanduse loogika sobitamine nüüdisaegsesse majadussüsteemi
 - toota ja müüa on vaja rohkem, kuid jätkusuutlikult ümbertöödeldud plasti kasutades; lisaks veenda tarbijat rohkem ostma, aga „säästlikult“ ning seda kõike kasvule orienteeritud majandusmudel
- Rõhk ettevõtte majanduslikul jätkusuutlikkusel kui kõige alusel

RINGMAJANDUSELE ÜLEMINEK POLE VAID TEHNOLOOGILINE PROBLEEM

- Vajadus tervete tootmissüsteemide muudatuste (ökosüsteemid) järele, et rohepööre ei jääks rohepesuks
- Laiaulatuslik, selge ja stabiilne regulatiivne raamistik, avalikud investeeringud ning tarbijate nõudlus protsesside toetamiseks
 - Regulatiivsed muutused toovad kaasa uusi võitjaid-kaotajaid ja võivad ümberkujundada võimusuhteid
 - Lisaks globaalne konkurents

Allikas: Ubakivi-Hadachi ja Kall (ilmumas)

KOKKUVÕTLIKUD ÕPPETUNNID

- Platvormitöö ei ole väärikas töö (*decent work*), pigem innovatsioon, mis tõukab töötajad ebakindlusesse
 - Erandiks vähetähtsa lisaraha teenimine
 - Ei puuduta vaid taksondust ja kulleriteenust, vaid levib ka mujale (nt hoolekanne, mitmed veebipõhised tööd)
- Ringmajandus kui sotsiaalsed ja ökoloogilist kestlikkust toetav eesmärk
 - AGA vajab toimimiseks struktuureid muutusi, tugevat regulatiivset raamistikku ja ühiskondlikke kokkuleppeid

KOKKUVÕTLIKUD MÕTTED

- Eesti neoliberaalse väikeriigina hiliskapitalismis: senini pigem globaalsete arengute aksepteerimine/tervitamine
 - Sh globaalse kapitali hoidmise nimel tehtavad regulatiivsed muudatused
 - Kohalike ettevõtete konkurentsivõime lühiajalises (mis ei võrdu tihti kestlikkus ühiskonna jaoks pikemas plaanis)
- Globaalne majandussüsteem vajab üleilmsed sotsiaal- ja tööõigusi, globaalsed ametiühingud jne.
 - vs sotsiaalstandardite jätkuv õõnestamine (*social dumping, race to the bottom*): kellele see kasulik on?

AITÄH!

TALINNA ÜLIKOO
Ühiskonnateaduste
instituut

10